

Bogdán László

KÁVÉZÓ, ESTE

– *Van Gogh festménye, belülről* –

A hold felhők mögé vész, s a tisztáson váratlanul megjelenik Viola és a vadász.
A nagy sötét erdő eltűnik, mintha elvarázsolták volna.
Örvény kap fel, pörget, egy üres szoba közepén landolunk. Vakítanak a fehér falak.
Az ablakokkal szemben fedezzük fel a festményt.
„Gyertek, lépjünk be a képbe” – vigyorog a vadász, és rám kacsint.
Viola felém fordul, remeg.
„Most fognám a kezed, de nem tudlak megérinteni. Egy illúzióknak nincsen keze.”
A lila kapu sarka mögött a kávéház sárga falait, a kecses asztalkáknál ülő alakokat, a macskaköveken tovasétáló figurákat nézem.
Intenek, és már benn is vagyunk a festmény benső terében.
A kávéház teraszán egy üres asztalhoz ülünk le.
A másik asztalnál sötét ruhás férfi ül, egy bordó ruhás nő mellett.
Nem néznek ránk, lehet, nem is vesznek észre.
Suttogva, láthatólag idegesen vitatkoznak valamiről.
Egyetlen szavukat sem hallani.
Mi vagyunk, döbbenek meg, Viola és én.
Másik időben. Valaki megint játszik velünk.
A homályban elmosódnak a szomszéd asztaloknál ülő hölgyek, és a hátrább ágáló, sötét ruhás urak.
A gázlámpák hazudozó fényében szinte felkiáltójelként világít egy hosszú, fehér ruhás hölgy alakja.

Talán pincérnő, talán nem?
De ha mégsem ő szolgálja ki
a türelmesen várakozó vendégeket,
akkor miért van a kezében tálca?
Hirtelen mintha bekapcsolnának valamit,
meghalljuk a hangokat is!
A hátsó asztalnál handabandázó urak –
asztalukra váratlanul hull egy fénysugár,
poharaikban fenyegetően villan meg
a méregzöld abszint –,
egyre hangosabban vitatkoznak valamiről.
Talán a modern művészetről?
Talán a nő szerepéről a társadalomban?
A vita foszlányait széttépi ugyan az utca
mélyéről érkező szél, felszabdalják
a hosszú kabátos sétálók cipősarkainak
koppanásai a macskaköveken.
De szavak, félmondatok mégiscsak eljutnak hozzánk.
Igyekszem a távoli asztalnál dühödten vitatkozó
szövegeire figyelni. Mégsem a művészetről és a nők
társadalmi szerepéről vitáznak, hanem az Istenről,
önfeledten és makacsul mondják a magukét,
amint az értelmiségi társaságokban, kvaterkázás közben,
azelőtt is, azután is annyira megszokott volt.
Mintha kizuhantam volna saját időmből, ide,
a Van Gogh-festmény terébe és idejébe!
Talán feltűnhetne regényhősöm,
Boticselli Lajos fiatal dédapja is!
A festmény, azt hiszem, 1888-ban keletkezett,
Ödön von Boticselli, a világhírű bűvész és illuzionista
akkor húszéves lehetett, s naplójának elején megörökíti
egy 1902. augusztusi párizsi látogatását is.
Naplóját 1900. január elsején, az új évszázad
első napján kezdi el, s eltűnéséig,
1968. augusztus 9-ig vezeti, meg akarja örökíteni
a század eseményeit.
Utolsó bejegyzésében leszögezi,

hogy mélységesen csalódott az emberi haladásban.
A háborúk! A bombák! Az éhínségek!
A kitelepítések! A gyarmatosítások! A légerek!
A kizsákmányolás! A teljes kiszolgáltatottság!
A diktatúrák! A tudományos felfedezések!
Utak és tévutak! Kísértő rögeszmék!
A humanizmus csődje! A háttérhatalom!
A dekadencia, mely egyként jellemzi az európai kultúrát
és a demokratikus államokat...
Nem folytatja, a tanulságok levonását azokra bízva,
akik majd elolvassák feljegyzéseit.
Talán az ötvenegyedik oldalon
utal arra, hogy egészen fiatalon már megfordult itt,
ahogyan szarkasztikusan írja, *a fény városában*,
ahol a terekről és utcákról, de sajnos
a bennszülöttek fejéből is éppen a Goethe által oly
lényegesnek tartott *fény* hiányzik.
Ödön von Boticelli soha nem volt
túlságosan jó véleménnyel
a Gall kakas szájtépő híveiről.
Igen, talán feltűnhetne ő is, szokásos,
bokáig érő, fekete, vörös bélésű mágusköpenyében,
fején széles karimájú, fekete kalapjával!
Igen, a dolgok szerencsés összjátéka folytán –
Mert mi a véletlen, hallom a hangját,
egy illúzió, fiacskám, mint különben minden más,
egy sejtelmes és ingerlő illúzió –,
találkozhatnánk is a Van Gogh-festmény kávéházában, este.
Elmehetnénk sétálni a Szajna partra is.
Az idegességében felemelkedő, vörös arcú,
feldühödött vitázó – ezt most tisztán hallani,
Viola és a vadász elmosolyodva böknek meg –
diadalittasan idézi az egyik Dosztojevszkij-hős,
egy kapitány kijelentését, aki, miközben tisztársai
az Istenről vitáztak részegen, hogy van-e
vagy még sincsen, megrökönyödve jelentette ki:
ha Isten nem lenne, hogyan lehetnék én kapitány?

Hogy társai mit válaszolnak a kiejtése alapján
valószínű a távoli Oroszországból ideszakadt
emigránsnak, már nem hallani.
A távolban konflis zörög el.
Talán mégis hősöm illuzionista dédapja érkezik.
Közelebb érnek a sétálók is.
Suttogásukat elnyomja az erősödő szél.
Cafatokra tépi a dühödten, már ordítózva vitázók mondatait is.
Valami átható csatornabúz terjeng.
A kávéház nyitott ajtaján kiáramló kávéillat
sem tudja elnyomni, s felpillantva
a házak között derengő égre, keresem a holdat,
a csillagokat, s a tér túlsó felén suttogó fa
lombjai között váratlanul sírni kezd egy madár. –
„Nézzétek csak” – suttogja Viola, és felfelé mutat.
A kávéház bejárata fölötti teraszon, félig elhúzva a függönyt,
fekete lány leleskedik.
Kezében régimódi, egyágú kukker.
Fölötte a szél megmozgatja az ablakok nyitott spalettáit.
A csikorgás minden más hangot elnyom.
A lány figyel valamit, vagy valakit?
Talán szerelmét várja, de amikor észreveszi a téren
a kávéház felé közeledő, idősebb, méltóságteljes,
sötét ruhás urat és a mellette lépegető fehér ruhás,
vörös hajú hölgyet, ijedten húzódik vissza.
Kezéből kiesik a távcső, és a kávéház egyik
üres asztalára hullva, megállíthatatlanul gurul lefele.
Villámgyorsan ugrom fel, s még időben kapom el.
A földön esetleg darabokra is törhetett volna?
Viola és a vadász tapsolnak. „Brávó!”
„Felvigyem?” – kérdem tétován.
A sötét ruhás férfi és a hölgy
már mellettünk haladnak el.
„Mi vagyunk azok – suttogja Viola –
Hogy lehet ez?” A pár elhalad mellettünk.
A másik asztalnál dühödten vitázó hasonmásaikat sem,
minket sem vesznek észre.

Az ablak újra kinyílik, a fekete hajú lány int,
de azonnal visszahúzódik, vagy visszarántja valaki?
„Mi történik itt? – kérdezem. – Találkára mennek?”
„Megyünk – kacag Viola –, mi vagyunk azok,
két példányban is, hát nem látod?”
„Egy másik életetekben – hümmög a vadász –
Viola nem hal meg motorkerékpár balesetben!
Nem csúszik el egy banánhéjon!
Együtt öregedtek meg, s éppen egy fiatal lányt csíptek fel!
Hiszen világos, hogy rátok vár a szobában.
Türelmetlenül leselkedett, távcsővel kémlelve az utcát,
de amikor valaki visszarántotta, elejtette.
Össze is tört volna, ha nem kapod el.
S az előbb is intett nektek, amikor meglátott.”
„Ki húzta vissza vajon, és miért?” – kérdezem.
De már nem válaszolhatnak.
Erősödő szél sodor el mindent.
A kávéházat, asztalokat, székeket,
a kávézó hölgyeket, a vitatkozó urakat,
az utcarészletet, a hatalmas fát,
a lombjai között sírdogáló madarakkal.
Tovaröpíti a széteső épületeket,
a közeli utcákon zörgő konflisokat is!
Már csak kerekeik csikorgását hallani a kövezeten,
mely macskaköveket a város zürzavaros története során,
a festmény ideje előtt is, után is,
annyiszor szedték fel a forrófejű őslakók
és a közjük keveredő idegenek,
hogy tiltakozva az örökös elnyomás és önkény ellen,
barikádokat emelhessenek!
Felugrom, rájuk pillantok, és még időben lépünk ki
a festmény széthulló teréből és idejéből,
hiszen már dühöng a pusztulás szele.
Visszapillantva meglátom a fiatal Ödön von Boticsellit.
A romok fölött lebeg a kavargó porfelhőben.
Ő is észrevesz minket, meglengeti
széles karimájú fekete kalapját,
amelyet hősöm annyiszor próbálgathatott

felesége, Rodica kérésére,
a felsőtábori ház ebédlőjének
hatalmas velencei tükre előtt.
„Nincs ott senki – kacag a vadász. –
Állandóan összetéveszted a regényed a valósággal.”
„De mi a valóság? – kérdezem. –
Hiszen ti már nem is éltek! *Onnan* jöttetek át!
Igazából fények vagytok!
Nem is érinthetlek meg titeket, ha emberi formát is öltötök!
Ti magatok mondjátok, hogy ez csak illúzió!
Mi a valóság? A sötét erdő, ahol megjelentetek?
A kávéház este? A látomások? A hallucinációk?
Mi ez az egész? Álmodom? Ha mégsem,
jobban szeretném, ha vinnétek magatokkal.
Igen, oda a fényecskék közé!”
Az utca végén váratlanul jelenik meg
Attila és Francois, aki ugyancsak átlépett már
a fények közé, de nem tudjuk megkérdezni tőlük,
hogy mit keresnek itt. Ők is az időben bolyonganak?
Olyan helyeket keresnek fel,
melyeket a festmény idejében nem láthattak,
hiszen akkor még nem is éltek.
De nem kérdezhetek tőlük semmit,
mert újra felragad, forgat az örvény.
Az erdőben vagyunk, a fák között.
Viola és a vadász természetesen ellibbennek,
mint a szálló porszemek. Egyedül maradok megint.
Rázni kezd valami erőtlen zokogás.
Vacogok, s egyre a vadász arca villózik előttem.
A hangját hallom a telefonban.
„Vége, baszd meg, azt hiszem, feldobom a talpam.
Ennyi volt.” Nem tudja folytatni.
A telefon elnémul. Hiába hívom.
Csak a zúgás a kagylóban, az a zúgás!
A mélység csendje.
De mi történhetett, töprengek hetekig,
s hirtelen csap le a hír, mint egymást leköröző
történeteiben zsákmányára a sas.